

Izhaja
1. in 15.
dan vsa-
cega me-
seca.

ZVON

Velja
za celo
leto 3 gl.
za tri
mesece
1 gl.

Lepoznanski list.

Leto I.

Na Dunaji 15. februarja 1870.

List 4.

Slika.

Pri tvojem brátanci sem bil. —
Na mizi knjiga je ležala.
Odperl sem jo, in v njej dobil
Podobe solnčnim žarkom porojéne,
Med kterimi nij mene
Nobena dosti zanimála,
Če tudi mnoga déklica je zala
Prijazno se iz nje smijála.

Ko dalje premetaval sem stranice,
Ugledam tvoje lice.
Omanjšana se meni zdéla
Visoka tvoja rast je in narava,
Ker si takó sedela
Pred mizo gologlava,
In svojih lás iméla

Po plečih razpuščéni kiti;
A ni obraza mogel pogoditi
Umeteljnik nikakor náj,
Da z njega bi čarobnost líla,
Predivna luž gorela iz očij,
Kažerih zmagonosna sila
Razúm človeku vzame,
S plaménom persi vname.
O tebi je umetelnost preslaba,
Uboga nje svetlobe moč in raba!
Pred sábo zeri
Toréj sem komaj senco sence tvoje;
A vendar je potresla serce moje,
Da naglo knjigo sem zaperl,
Ter brez mirú
Odšel domú.

Déklici.

1.
Zakaj, zakaj tí oča
Umerl je krépkih let,
Da tebe je sovražni
Obsúl brez njega svét!

2.
Njegove že ljubezni
Njegove nij skerbí,
In némaš terdne brambe
Njegovih zdaj očij.

4.
Šumé po njem bečéle
Od zore v pozni mrak,
Dokler jih vodi k sebi
Na veje méd sladák.

5.
Takó hité za táboj
Pokorna serca zdaj,
Pričaral jih je tvoje
Lepote mláde raj.

A ti si razovetela,
Kot očšnjevo drevó,
Ki bélo v sadnem vertu
Diši takó lepó.

Ko cvetje se osuje,
Zleté bečele vse,
Gredó na drugo drevje,
Katero še cvetè.

7.

Zakaj, zakaj ti oča
Umerl je krepkih lét,
Da tebe je sovražni
Obsul brez njega svét!

Radovan.

Zorin.

IV.

15. julija.

Kako ti bom pa, dragi moj! kako ti bom pravil to? Roka se mi trese, ko pišem, in viharno mi v persih polje serce. Moj bog, moj bog, kaj bo to! Kaj me spreletava sladka groza, ko se spominjam nebeške prikazni! In pa vstaja mi pred očmi iz temine počasi, počasi, skoraj pozabljena podoba iz davnih časov, jasneja in jasneja, in glej! razgerne se pred mano sveta dežela sè zelenimi travniki, hladnimi gozdíči, nad njo pa plava mir, nedolžnost, sréča! in zdi se mi, kakor bi zelene smereke majale glave in sladko šepetaje me klicale in vabile: Pridi, pridi nazaj, srečen si bil med nami! O zlati časi, o nedolžna otročja leta! — Imej poterpljenje z mano; saj hočem miren biti, kolikor mogoče, in ti praviti vse po versti, kako je bilo.

Truden vednega mestnega šuma in ropota sem hrepenel zopet enkrat kopati, počiti in poživiti se v čudodejnih Mozartovih glasih. Iz med vseh skladateljev nima nobeden toliko moči do mene, kakor ta novi Orfej: saj ti pa tudi dela s tvojim srcem, kar se mu zdi. Meni se kar samo smeje, ko slišim te tako sladke, tako mehke, tako otročje melodije. Tu vse poje in žvergoli, vse igra in se norčuje; zdaj se smeje, zdaj izdihuje. Pomlajen, poblažen in poboljšán grem vedno od njega.

Njegov Don Juan je bil napovedan zvečer. Hotel sem iti, stisniti se mirno v kot pa uho in serce odpreti večno mladim blaženim glasom.

Po prvem dejanji se obrnem, da bi se malo ogledal po hiši. Ta trenotek — o bog ve, kaj mi bo še iz njega! V loži, meni nasproti je sedela sè svojim očetom — ali bi ti popisoval njen obraz, njene oči, lasé, oh! greh bi bila vsáka beseda, ko bi bila še tako čista in vzvišena, oskrunila bi rajsko podobo!

Gledal sem jo sè svojim srcem, svojo dušo, z vsemi počutki sem pil blažene žarke — in pa — smehlaj se, smehlaj! pa poslušaj me; zdelo se mi je, o kaj zdelo, glasno mi je govorilo serce, da sem že gledal enkrat to podobo — v tistem blaženem času, ko sem si še mislil konec sveta tam, kjer so se zelene gorice mojega rojstnega kraja dotikale neba; ko mi je bila prijazna dolina še svet, — in poznal sem ta svet, vsako trato, vsak gozdíč, in v njem vsako drevesce; in na sredi

tega sveta je stala hiša mojega očeta, in prebivalci tega sveta so bili naši sosede! — in nemirno je letala misel moja nazaj, nazaj v to sveto deželo, in od tod se povračala zopet — nikoli mi ni bila izginila iz spomina; v šumu in viharji mojega življenja mi je tiho spala na dnu serca, in kedar je bilo nar viharneje življenje, zahajal sem v to tiho svetišče, in duša moja je pila nove moči iz te podobe.

Godba je potihnila; hiša se prazni; izpred oči mi zgine prikazen, v katero sem bil zamaknen ves čas; hitim za njo; pred vratni stoji kočija, ravno je stopila vanjo, še vidim rob njene obleke — vrateca se zapro za njo, — kakor blisk mi šine voz izpred oči, zastonj sterim oko za njim; ali jo bom videl še kedaj!

Kedaj in kako sem prišel domu, ne vem. Oblačen se veržem na posteljo; misli in podobe so se mi vse vprek dervile in podile po vroči glavi. Ko se je že daniło, zapro se mi še le za nekaj časa trudne oči.

Zdaj, ko ti pišem te verste, sem mirnejši. Pridruži se mi torej, dragi moj, in pojdi z mano nazaj v moja otročja leta, da se ti malo pojasní, kar sem govoril. Ne bo me sram, ob otročjih letih, otročji sreči govoriti s tabo po otročje.

Naš sosed je imel deklico, malo mlajšo od mene; ni bila njegova hči; bila je njegova rejenka, — sladko mi ime! Še zdaj ga ne morem slišati, da bi se mi milo ne storilo. Soseđa, ki je bila izgubila otroka po porodu — prinesla jo je bila iz Tersta in izrejala jo je kakor lastnega otroka. Kar pomnim, sva se rada imela, skupaj sva bila, kedar in kjer sva mogla.

Pogostoma je hodila k nam v vas, ker so jo moji stariši posebno radi imeli: skupaj sva igrala, skupaj se smijala in jokala, in skupaj sva hodila v šolo.

Ko je bila pa malo odrastla, so jo prideržali doma, da bi jim pasla malo čedo, ker niso bili premožni. Zgodaj je morala zdaj vstajati in goniti svojo živino na pašo. Jaz pa sem hodil sam v šolo. To je bila žalostna sprememba; in pa bolelo me je, ko sem videl, kako so gerdo ž njo ravnali vaški pastirji — in ji nisem mogel pomagati. Še njeno ime: Déla zdelo se jim je čudno, tuje, in zasmehovali so ga; in pa njene velike temne oči, gosti in dolgi črni lasjé jim niso bili po volji; dražili so jo in imenovali sploh le eiganko! Posebno pa je bil eden med njimi, najstariši in najmočnejši, ki je kar videti ni mogel. Bil je termastega vedenja in zopernega obraza, tako, da ga ni nihče rad videl, še lastni njegovi starši so le ostro govorili ž njim.

Tičem je nastavljal, mlade poberal iz gujezd in velikokrat neusmiljeno si igral ž njimi. Rad je terpinčil živali in nagajal je komur je mogel; očitali so mu pa še hujše reči, pač velikokrat po nedolžnem. Kar se je storilo hudobnega ali porednega, vsega je bil on kriv. Nikomur ni pogledal v oči nikoli, z nikomur spregovoril prijazne besede. Vse ga je sovražilo, meni pa se je v serce smilil, in zagovarjal sem ga, kjer sem ga mogel, zato pa mi je bil tudi hvaležen, rad me je imel in storil bi bil za me, kar bi bil hotel.

On je posebno čertil Délo, tem več, ker je videl, da jo imam tako rad. Kolikokrat mi je žalosten očital, da ne maram ne zanj, ne za druge fante, da vedno le tičim pri tej ciganki. Enkrat se jame celo togotiti in žugati, da jej bo kaj storil, če je ne pustim. Te besede me tako prestrašijo, da ga začnem prositi za božjo voljo, naj ji nikar ne stori ničesar, in ko se le omečiti ne da, se zajokam, padem predenj na kolena in prosim ga s povzdignenimi rokami, naj ima usmiljenje z mano. V stran se oberne, poda mi roko rekoč: Nič se ne boj! — in gre. Zdelo se mi je, da je bil ginjen, pa da ga je bilo sram. Od tistega časa je ni nadlegoval nikoli več, še branil jo je, in gorje mu, kedor bi jo bil dražil, — rad je pa zato vendar ni imel.

Ti, dragi moj! ki hočeš vsaki reči do dna, ki iščeš vzroka vsaki prikazni, prašal boš tudi, kaka posebna moč me je vlekla do tega otroka. Da ti vsaj nekaj odgovorim na to vprašanje — veliko je gotovo pripomoglo k temu usmiljenje z ubogo rejenko, ki ni poznala ne staršev, ne bratov, ne sester. Nisem si mogel misliti večje nesreča, in kolikokrat sem si dejal: Kaj bi bilo, ko bi bil ti tako. — Največo moč do mene pa je imelo njeno angeljsko serce. Angeljsko pravim, to je edina beseda, ki vsaj nekoliko izrazuje njeno dobroto, čistost in nedolžnost. Nikoli nisem slišal iz njenih ust nejevoljne, nikoli žal-besede.

Sosedovi so imeli staro, že na pol slepo ženico; mislim, da je bila njih mati; — s kakoljubeznijo, kako poterpežljivostjo ji je stregla Déla. Prala ji je in jo oblačila, in kako snažno in lepo napravljena je bila vedno ženica! Za roko jo je vodila po vertu in prijazno se ž njo pogovarjala in ji delala kratek čas. Spomladi, ko je prihajalo solnce gorkeje, vodila je ženico pred hišo na klop, kjer je bilo najgorkeje; prinesla ji je stoliček pod noge, popravila ji belo avbico na glavi, pogladila ji s čela bele lase, sela ji k nogam ter ji kaj brala iz starih bukev ali pa zvesto poslušala, ko ji je pripovedovala ženica. Komaj je potegnila hladnejša sapica, že ji je pomagala na noge ter peljala jo po časi v gorko hišo. Kedo ne bi bil ljubil, kakor jaz, priserčnega otroka, ko jo je videl pri tacih opravilih. Za to jo je pa tudi ženica rada imela, pravila ji je lepe pripovedke in pravljice, ki jih je toliko znala, in učila jo je starih pesmi, ki jih nikjer drugej nikoli nisem slišal. Čudno je bilo in lepo ji videti, ko ste časi, posebno jeseni sedele pred hišo na vertu pod košato lipo, ki ji je že perje rumenilo, in sem ter tje padalo na tla, in ste skupaj pele. Čudno se je zlegal in strinjal mladi pa jasni otrokov glas sè slabim stare mamice, ki se ji je že tresel. Časi ji je položila na glavo vele, suhe roke, obernila zatemnele oči proti nebu ter tiho molila; in pogostoma ji je poterkala na ramo ter dejala: Bog ti bo povernil obilo enkrat, kar si storila meni.

Zraven pa je bila umna nad svojo starost, in zdaj še se čudim marsikateri njeni besedi, ko mi pride na misel. Pri vsem tem pa je bila vendar otročja, živa in vesela, tako da se je moralo serce smijati vsakemu, kedor jo je le videl.

Vse to pa pripovedujem tako na drobno za to, ljubi moj! da ako mogoče, umeš, zakaj je bila moja ljubezen do tega čudnega otrokatakogloboka, tako mogočna, tako vkoreninjena v mojem serci, tako zaraščena z vsemi mojimi mislimi, z vsem mojim življenjem.

Da je pripomogla k temu tudi nekoliko njena nenavadna, čudno tuja lepota, ne morem in nočem tajiti. — Pa kaj bi dalje modroval in razkladal čutilo, ki je nerazumljivo, kakor človeško srece, nezapodljivo kakor stvarnik njegov.

Zdaj, ko nisva mogla več biti toliko skupaj, imela sva se le tolikanj raja. Z jutraj je gonila natrato, po kateri me je peljala pot v šolo, da sva se mogla vsaj za nekaj časa videti in voščiti si dobro jutro. Po poldne po šoli pa sem hitel, kedar je bilo mogoče, k njej na pašo, in ostajal sem pri njej, da je gnala domú.

Boris Mirán.

Pravi vzroki francozke revolucije.

(Dalje)

Če pogledamo v zgodovino ter premišljamo, kako se je v Evropi pokazal fevdalizem, moramo priznati, da se je na Francozkem, kjer se je najprej začel razvijati, tudi najdalje ohranil v svoji najstroži, najstrejši obliki. Na Angležkem vidimo, da so od časa Henrika III. sëm stanovski interesi združili se z narodovimi ter tesno med seboj zvezani kraljevo oblast krajšali, omejevali in ob času velike revolucije čisto uničili; na Nemškem in v severnih državah je počasi razvijajoča se vladarska oblast fevdalni red prederla in po administrativnih reformah polajševala veliki razloček med posameznimi stanovi*); in na klasičnih italjanskih tleh, kjer je romanizem pognal svoje veličastno cvetje in kjer se je razvilo posebno narodno življenje spominjaje se pretekle velikosti, tam ni mogel fevdalizem, sad germanskega življenja, drugače obstati kakor da je po demokratičnih pristavkih zgubil svoj prvotni značaj. Samo na Francozkem vidimo še proti koncu 18. stoletja stanovski red v svoji polni veljavi, v svoji strogi obliki; tukaj so vitezi in veliki posestniki, prelatje, mestne in vradne korporacije ločene od neizmerne večine brezpravnega naroda; pravo posameznega človeka je tukaj identično s pravicami njegovega stanu — méj svoje kaste posamezni človek ne more prestopiti. Fevdalizem je pred revolucijo vladal vse socijalno življenje francozkega naroda, tudi še tedaj, ko je na državnem polju moral se umakniti vedno rastoči kraljevi oblasti!

In vlada ni brez hudih kervavih bojov podvergla si državnega fevdalizma! V zadeve posameznih provincij so se kralji v začetku le vtikali kakor nadvladarji svojih fevdov; pa že za Ljudevita VI. so bolj

* Naj opomnimo samo reformatoriških naprav Friderika II., Jožefa II., tudi Katarine II. in prenaredb danskega ministra Struensee-ja. Pis.

energično in zavestno stopali na noge proti velikim državnim baronom ter potem pod krepko in razumno vlado Filipa II. Avgusta, Ljudevita IX., Filipa IV., Karla VII. in Ljudevita XI. uničili vasalske pravice ter vsredotočili državo. Konkordat, katerega je l. 1516 v Bolonji sklenil Franc I. z Leonom X., dal je francozkemu kralju pravico, voliti cerkvene velikaše ter tako podvergel drugi stan kraljevi oblasti. In mestom so se pravice že pod prvimi kralji iz rodovine Valois tako omejile, da se niso mogla svobodno razvijati; bitva pri Roesbeke (23 nov. 1382), v kateri je grof iz Flandrije s pomočjo francozkega plemstva premagal svoja puntajoča se mesta, uničila je tudi francozkemu meščanstvu vso moč in veljavo.

Dvakrat še pozneje se je fevdalizem vzdignil zoper kraljevo oblast — prvič v bojih Lige združen s katoliškimi, in drugič v bojih Fronde združen s parlamentarično-narodnimi tendencijami. Pa vselej je zmagala krona ter tako na mesto stare fevdne monarhije postavila absolutno državo. Če torej Ljudevit XIV. tudi ni izgovoril frivolnih despotnih besed: „L'état c'est moi,“ vendar so vse eno jako karakteristične za vse notranje razmere francozke države, brezpogojno in neomejeno izročene absolutnemu vladarju, ki je domišljal si, da on sam je obseg in vir vseh pravic, vse državne oblasti!

Absolutni kralj je vladal državo, najhujši fevdalizem pa socialno življenje. Priviligirani stanovi, pred vsem plemstvo in duhovščina, so se podvergli vladi, pa samo zato, da so jo porabili za lastne namene in da so z njeno pomočjo serkali serčno kri francozkega naroda. (O teh razmerah jako dobro piše L. Stein: „Da je plemstvo tlačilo svoje podložne, dalo se je tlačiti samo kralju; absolutni gospodar na svojem velikem posestvu je bil absolutni služabnik na kraljevem dvoru . . . Dva stanu, plemstvo in velika duhovščina, sta brezpravno vladala in tlačila ves ostali francozki narod“). Nesrečen je narod, če ga žuli jarem despotnega vladarja, dvakrat nesrečen in pomilovanja vreden pa je celo, če ga razen tega še tlači despotizem in tiranija privilegiranih stanov!

Pa poglejmo bolj na tanjko socialne razmere francozkega naroda, da moremo njegovo nesrečo bolje razumeti in odrešivne prekucije velikost više ceniti!

Ako so država po svoji absolutni ideji tista tla, na katerih se enakomerno morejo razvijati vsi pravni interesi, mora občna blagost biti njena namera, pravičnost njeni najvišji princip. V najhujšem nasprotju temu pa je bila francozka država v tem času, katerega mi popisujemo, samo sredstvo kliki rodnih, denarnih in vradnijskih aristokratov, ki so na škodo vbozega tlačenega naroda zapravljivo in razujzdano živeli in o njegovem potu se razveseljevali. Vse prednosti, kar jih je država ponujala, vse mastne in častne službe, kar jih je država delila, bile so odločene in odmenjene samo plemeniti manjšini; vsa bremena pa, kar jih je nalagala, vsi stroški, kar jih je potrebovala, ležali so na tlačenem, zanemarjenem narodu!

Med 25 milijoni prebivalcev, ki jih je štela Francozka za Ljudevita XVI. pečalo se jih je po preiskavah angležkega ekonomista Artha Young-a (*Voyage en France*, III.) blizo 21 milijonov s poljedelstvom; moremo jih deliti v velike posestnike, najemnike in male lastnike. Ves areal obdelane zemlje je znašal takrat, okoli 35 milijonov hektar; pa več ko dve tretjinji tega so imeli veliki posestniki, in komaj tretji del mali lastniki! Že same te številke nam kažejo vse ubožstvo večega dela malih posestnikov! Srednjega stanu t. j. krepkega kmečkega ljudstva, ki bi bilo dovolj premožno, da bi o kmetiji živelo brez posebnih skerbi, pa prerevno, da bi brez dela zamoglo živeti, na fevdalnem Francozskem ne nahajamo čisto nič. Ves narod so ali bogati aristokratje ali pa ubogi, verhu tega še večidel pod sramotno sužnostjo zdihujoči kmetje! Veliki del obdelanega zemljišča, nakopičenega v neizmernih fidejkomisih bil je izključljiva lastnina krone, duhovščine in plemenitašev po rodu ali denarju. In ker ga ti sami niso mogli obdelovati vsega, dajali so ga v najem ter za to, kakor tudi na Angležkem, večidel prejemale ne denarja, ampak poljske pridelke. Veliki posestnik je namreč razdelil svoje zemljišče v male kosove po 10—15 hektar obsegajoče, te je dajal v najem ter najemniku ob enem tudi izročal toliko žita, da je prvič obsejal svoje njive, nekaj živine in poljskega orodja. Za to malost mu je moral najemnik odrajtovati polovico svojih pridelkov! Kako velike so te obresti, vidimo že iz tega, da so ob ravno tistem času na Angležkem najemniki komaj četerti del svojih pridelkov oddajali velikim posestnikom, in pa če pomislimo, da so ubozeга kolonata razen njih tlačila še javna bremena, zemljiščni in glavni davek, tlaka, cerkvena desetina in mnogo drugih enakih reči. Zdaj pa še pogledjmo, kako so se te obresti poberale! Plemenitaši, ki sami niso nič delali, ampak le tujih žuljev sad uživali, ter veči del svojega nemarnega življenja po dvornih veselicah v Versailles-u pohajkovali, ali pa svoje premoženje zapravljali po pregrešnem Parizu, so se kmalu tako zadolžili po svoji nepremišljenosti, da so morali svojih zemljišč dohodke zastavljati dolžnikom. Zdaj so se pa usuli notarji in advokatje po deželi, derli najemnike ter brez vsega usmiljenja pobirali zastale obresti.

Dokazana pa je resnica, da kakor na eni strani vsacega človeka najbolje priganja k delu upanje, da se mu splača njegov trud, tako nasproti vsako delo, ki človeku ne poverne njegovih žuljev, ohladi in demoralizuje delalca ter tako zavira človeštva blagodejni napredek. In za to tudi ni mogel francozki kmet z veseljem obdelovati svojega polja, ker je videl, da drugi vživajo njegovega truda sad; naveličal se je delati in potiti se za plemenitaše, ki so mu bili le naravni zatiralci in sovražniki. In tako se je kmetovi revščini pridružilo še to, da se je od dne do dne bolj ogibal dela in truda. V viharni hitrosti je naraščala velikost neobdelanega zemljišča. Arthur Young pravi, da l. 1789 ga je bilo že 9 milijonov hektar! Slabo obdelana tla niso več rodila toliko pridelkov, da bi zadostovali naravni potrebi kmetiškega ljudstva. Bleda lakota je terkala na vrata revne hiše nesrečnega francozkega kmeta!

Postranskih zaslužkov ni bilo, kajti pod vlado surovega razujzdanca, kakor je Ljudevit XV., ali pa dušnega reveža, kakoršen je bil Ljudevit XVI., se zdrava obertnija ni mogla razviti, ne živa kupčija vira novih dohodkov odpreti obubožanemu narodu. In tako kmetu ni družega ostalo kakor na domači zemlji do kervavih žuljev delati, terpeti in stradati, ali pa v hrupečem mestu živeža si iskati ter tam med korumpirano množico kot deninar na novo pričeti boj za svoje pomilovanja vredno življenje!

(Dalje.)

Fr. Šuklje.

Pod oknom.

Na oknu polno rož cvetè;
Al meni pa takó se zdi,
Da mládo in lepó deklè
Káj rádo blizo rož živi.

Jaz tega sicer ne tajim,
Da rožam ni prijeten evet,
Pa bolj ko rožic veselim
Še vendar — lepih se deklet.

In enkrat res, mimó gredoč
Na pol zagledam v rože skrit
Obraz takó lepó cvetoč,
Oči tako sprelepih svit,

Da zdelo se mi je tedaj,
Ko izza rož je gledala,
Da okno je nebeški ráj,
Da v raju vidim angelja.

In dasi še do ure té,
Káj ona je in kdo, ne znam,
Pa vendar zánjo le sercé
In zánjo le oči imam.

In dasi morda že izbran
Hud bode ljubček njen, al mož,
Pa vendar stokrat grem na dan
Pod oknom mimo njenih rož!

Fr. Levec.

L i p e.

Povest.

II.

Že Bog je dejal, da človeku ni dobro, ako je sam; menda bi bila tudi naša povest slaba, če govorimo samo o Lipetu; torej je treba povedati nekoliko o njegovi deklici in kako jo je spoznal in začel rad imeti.

Komaj dobro četert ure od Rodovja je farni terg. Ves terg nam nič mari, samo ena majhna, pa lepa hišica blizu cerkve je bila za Lipeta, torej je tudi za nas zanimljiva. Tam je namreč stanovala priletna gospa Križanova sè svojo hčerjo. Bila je vdova nekakošnega uradnika, imela je majhno penzijo in premoženja le toliko, da si je bila kupila to hišico z malim vertom. Imeli ste s hčerjo malo prodajalnico različnega blaga, kakoršno rabijo i kupujejo kmečke gospodinje. Hči je bila v prejšnjih boljših časih v mestu izrejena, pa jako lepa deklica, kako leto mlajša od Rodovščakovega Lipeta. Žalibog, da moram bralcu povedati, da ni imela nobenega interesantnega ali celo poetičnega imena:

reklo se ji je prosto Marija ali kakor jo je klicala po tuji šegi njena mati: Marí.

In v to Marí se je bil Lipe zaljubil z vsem srcem in z vso dušo. Nekega dne je bila namreč po več deževnih dnevih povodenj zalila travnike. V tacih časih se prikažejo divje ráce in lovci, opravičeni in neopravičeni ali tihotapski radi puško jemljó sè stene ter prežé in lazijo ves božji dan ob vođah, da bi si z umorom pridobili malo terdomesne pečenke. Tako je bil tudi Lipe opertil puško, obul visoke čevlje in šel na račji lov. Sicer ni bil poseben lovec, ali kakor je dejal sam: nikoli ni imel sreče. Da, njegov oče, sitni stari Rodovščak mu je rekel ravno ta dan pred odhodom: „Kaj boš! Tiste race, kar jih boš ti ustrelil, bodem jaz snedel kosmate.“

A kakor se dan ne sme hvaliti pred večerom, tako se menda tudi ne smé grajati. Lipe res ni ustrelil nobene race, ker je vsaka sferfrala iz tomuna, predno se je priplazil on za streljaj blizu. Pa veste, da je na *gospodovo besedo sv. Peter* ljudi lovil, ko je bil pustil ribe? Lipetu se je enako zgodilo.

Ko prek travnika korači že proti domu, zagleda še precej daleč pred seboj, tam, kjer je steza proti tergu deržala, dve ženski postavi. Stali ste. Pa to niste bili navadni kmečki ženski, obleka jima je bila mestna. Gotovo ste iz terga. Pa kaj tu delate, kaj stojite? — Kmalu bo mrak. Tako si je mislil Lipe in šel prav počasi bliže, ker je bil nekoliko boječe nature. Obe ste se obrnili proti njemu in ga čakali. Koj je videl vse položje. Preko steze je bil namreč plitev graben, seženj na široko je tekla voda po njem, ki ga je bila zalila od severa naraščajoča se še le ta popoldne. Gospoiji niste mogli čez vodo, da-si je bila komaj za poldrugo ped visoka.

Bralec že ugane, da mlajša izmed njiju ni nobena druga, kakor ona Marí, katero smo izdali že prej. Stareja, rudeča, suha ženska oseba je bila njena teta. Obiskali ste bili neko bližnjo družino. Opoldne je bila pot lepa, zdaj zagrajena.

Lipe je poznal po obrazu, iz cerkve, obé. Govoril pa ni še nikoli z nobeno, ker prvič ni še bil dolgo domá, drugič sploh ni prilike bilo te družbe iskati, tudi ko bi bil imel voljo. Ni utegnil čuditi se, kako je to, da deklica njega pozná, ker ga je ogovorila koj po domače: „gospod Filip!“ in prosila za svet, kaj storiti. Stara rudeča teta je javkala po nemško in laško in Lipe je precej sprevidel, da ji ni noben nasvèt vseč. Nazaj iti in voza iskati, to je bilo preutrudljivo, in potem bo noč, in — o dio mio! — nikoli več, kedar še pride na kmete, ne bóde hodila peš obiskavat. Da bi se bila sezula, kakor je svetovala mlajša, ah, v merzlo in globoko vodo štopiti, prehladiti se, umreti!

Lipe od kraja sam ni vedel svéta. Tudi se menda ni posebno podviral. Deklica, ki je govorila ž njim tako, kakor bi bil njen brat, bila je lepa in kako prijeten glas je imela! Ni bilo treba, da je bil dober človek in postrežen, za njo bi bil vsak rad delal most.

To je tedaj tem raji storil. Na drugi strani so bile ob njivah debele neotesane rante. On v svojih čevljih je lahko prišel čez in iz treh drogov je bila berva gotova. A drogi so bili okrogli in suha teta se je zbala, ko je nastavila nogo. Koliko si je Lipe prizadel terditi, da se ji ne bo nič zgodilo, da jo bo deržal, nič ni pomagalo. Zdajci se pa Lipe ohrabri in brez vprašanja jo pograbi in prenese v treh korakih.

Deklica pa je hotela po narejeni bervi prehoditi. Menda se je Lipe spremenilo prepričanje hitro, ker zdaj je on terdil, da se okrogli drog lahko zasuče pod nogami. Morala je verjeti.

In kako ljubo je zarudela, ko jo je prijel čez pas in vzdignil! In kako kratak je bil pot preko vodnega grabna! In kako ga je po vseh udih sladko, neznansko spreletelo, ko jo je náse deržal, ko . . .

Vse to je prav za prav vedel še le potlej prav, ko se je bil poslovil in je korakal počasi, počasi domú, pozabil račji lov in ves svet. Pa ne pozabil lepih, krasnih oči, s katerimi ga je pogledala zahvaljevaje se.

In mislil je toliko, in — nič.

Ko je prenašal ono staro teto, oklenila se ga je okoli vratu. Zakaj pa ona ne?

Ko bi deržala steza čez vse dolge travnike, in ko bi prišla čez vse travnike povodenj, in ko bi jo mogel nesti čez vse travnike! Do konca sveta rajši! Tako si je Lipe zvečer mislil in še le čez dolgo časa zaspal.

Sanjalo se mu je od velicih vodá, od nje pa ne. Drugo jutro se je pa jezil, da se mu ni sanjalo od nje; zakaj samo od vode, od nje pa ne?

(Dalje.)

J. Jurčič.

Klasične podobe.

II.

Sokrates pri Dijogenu.

Sokr. Tukaj le méroma bi pa že moralo biti, kakor mi je pravil; pa čas je tudi že, da ga najdem. — Solnce neusmiljeno pripeka, in potne kaplje, kakor bob debele, mi tekó po licih, pa človek še rute nima, rokav se pa tudi že sveti maščobe, kakor bi ga bil polž oblezel.

Kaj pa to čudno smerčanje? Pa morda vendar nisem zašel blizo kacega medvedovega berloga; kerščene duše glas pa to nikakor nemore biti. Zdaj je, kakor bi klado rezal; zdaj gergra in vervra kakor hournik; zdaj je kakor bi platno prál — vmes pa nekaj tako čudno votlo bobni in buči — bog nas varuj kake nesreče! — A! čast bodi bogu! tam le že vidim njegov grad — zdaj se mi ni več bati! Ha! ha! zdaj vem od kod ta čudni šum, ki me je bil pripravil v tak strah. Znak leži pred svojim sodom, vse štiri od sebe, pa smerči, da se zemlja trese; sod pa odmeva in bobni kakor veliki boben.

Prav prijetno se je vkeril, ni da bi dejal; košati javor, ki se razpenja nad njim, ga varuje dežja, in mu daje gosto senco o poldne, in

bister studenec, ki teče mimo, mu daje hladne vode in ga vabi šumljaje v sladko spanje.

Pa sod je z debelim žebлом k drevesu pribit, gotovo od tistega časa, ko sta mu ga bila neki poredna paglavca daleč odvalila, da ga ni mogel dolgo najti. Kaj pa te steklene čepine okrog? in pa, če se ne motim, kurje kosti — hã! morda pa vendar ne! — pa bukve leže v sodu — „Pesoglavce, tragična trilogija v verzih.“ Ta mi je pa že prehuda! ne vem več, kaj bi si mislil, morda vendar ne dela verzov; zdaj ga moram pa hitro izbuditi — ho! ho! — Ne sliši — kako mu muhe in brenceljni v usta in iz ust letajo, kakor čebele iz panja; ko bi nagloma krog usta zaperl, lep roj bi jih ogrénil. (Prime ga za roko, Dijog. zarenči; potegne ga za nogo — Dijog. ga sune.) Vse vkup nič ne pomaga, treba bo poskušati drugo. — (Za lasé ga zgrabi in strese.) Dijogenes vstani, ne slišiš!

Dijog. (se zdrami in se spne na pol po koncu.) Kedo je? A, ti! (oči si mencaje) koliko je pa ura?

Sokr. Solnce je še za moža visoko. —

Dijog. Čakal sem te, ker te pa ni bilo tako dolgo, zakimal sem malo in zadremal.

Sokr. Si kimal in dremal, si, smerčal si, da se je majal javor nad tabo — Veš, kaj tacega pa še nisem slišal. Zakaj tukaj sam v sodu prebivaš, ne vem; to pa vem, da je prav pametno, zakaj ko bi bil v mestu v kaki hiši, po noči bi četert ure okrog noben človek ne zatisnil očesa; za to bi te pa tudi ne terpel noben gospodar v svoji hiši.

Dijog. Res je, kakor pravijo, da malo na glas spim, pa kaj se če, pri Dijogenu je vse malo na debelo. Kako pa hoče biti drugače? — Kaj je pa v mestu novega?

Sokr. Žena in otroci te pozdravljajo, sicer pa vse po starem. Saj o politiki, mislim, vendar nočeš, da bi se pomenkovala.

Dijog. Ne, tega pa že ne — bog nas varuj — pa, kaj — stojiš, sedi; tukaj le zraven mene je prav prijeten prostor!

Sokr. (sede) Sedi se res prav dobro tukaj pri vas. Ali človek ima časi še druge potrebe. —

Dijog. Kaj bi pa rad še?

Sokr. Nimaš nič, da bi si človek malo privezal dušo? in pa jezik mi je suh, da komaj govorim.

Dijog. Prav žal mi je; pa odkosil sem že, za večerjo pa je še prezgodaj.

Sokr. Ne bom dejal, da ne, ali za južino mislim, bi bil zdaj ravno pravi čas.

Dijog. Južinati pa nimam navade.

Sokr. Škoda — prav lepa navada! pa kar je dobrega, opušča se bolj in bolj.

Dijog. Za žejo sem pa že dobro preskerbljen, za žejo — (vzame klobuk, gre k studencu in se poverue s polnim klobukom). Ná, prav zdrava kapljica; — samo ne zameri, da nimam kozarca; saj si bral, da

sem tistega lesenega, ki sem ga imel, od sebe zagnal, ko sem videl nekoga iz roke piti.

Sokr. (pije) Hem! hem! — prav dobra voda, samo da si nisva nič kaj prijatelja.

Dijog. Ariston men hydor! pravi Pindar, voda najboljša!

Sokr. Pravi — bil pa je prav vesel vinski bratec.

Dijog. Če hočeš malo prigrizniti, ná, tukaj le imam eno čebulo in pa malo stare skorje, kar sem hranil za večerjo.

Sokr. To je tvoja edina hrana?

Dijog. Kobilice, dokler sem jih imel — ker zdaj se že dolgo časa nobena več sèm ne prikaže, mislim, da se me boje — korenine, dokler jih je bilo še kaj — zdaj sem že daleč okrog vse populil. — Zdaj pa česen, čebula, ali pa če si izprosim kje kak košček plesnjevega kruha — to je moja hrana; lejte si, kaj misliš, da bo jedel puščavnik pečene piške?

Sokr. (pobere kurjo kost.) Hem! hem! kaj pa ta kost, kurja je, če se ne motim — pa še veliko jih leži okrog!

Dijog. (ta pa tudi vse zavoha!) A! ravno ko sem prišel včeraj domu, zletel je jastreb od tod, obral je bil piško za južino — od tod kosti. —

Sokr. Hem! kje je pa perje, saj s perjem vred je vendar ni snedel?

Dijog. Perje? veter ga je odnesel — to ni nič čudnega.

Sokr. Kaj pa ta rujava skorja na kosti? glej! in pa po maslu diši — kaj si jo je jastreb prej spekel?

Dijog. (poda mu smehljaje se roko.) Kaj bi človek še dalje burke vganjal! Humbug, humbug, ljubi moj Sokrates, vse humbug in sleparija. Vidiš, vsak po svoje slepari svet in se živi; ti po svoje, jaz pa po svoje. Jaz pa sem tebe spoznal in ti mene. Za to od zdaj naprej ne bodi nič več skrivnega med nama! Poznava se — bodiva prijatelja. (Sežeta si v roke.)

Sokr. Tudi meni je bilo že davno posebno všeč, kar sem bral in slišal o tebi, in želel sem, do dobrega se sprijazniti s takim možem. Že velja, bog daj srečo!

Dijog. Zdaj pa začniva — (gre in prinese dve oskubeni piški pa dve črni steklenici vina).

Sokr. To pa, to.

Dijog. Derva imam tudi že pripravljena, zdaj hitro vkrešem, (klinčkov nimam) zakurim, in predno bo četert ure, pa bo južina gotova. Le malo še poterpi. (Prinese derva in začne kresati.)

Sokr. Samo nekaj te moram vendar pa še vprašati. Kaj pa tiste bukve notri v sodu? Morda vendar ne delaš verzov?

Dijog. Eufemej! nikar ne preklinjaj boga, jaz verze delal! — bog me varuj nesreče. — To je pa tako, vidiš! Kakor veš, jaz ne orjem in ne sejem — človek pa mora vendar živeti, — treba je torej gledati, da si kako drugače prisluzim, česar mi je treba. — Videl sem

pa, da človek nikoli ne izhaja laže, kakor če si obrača v prid družih neumnost. Za to sem sklenil, živeti o neumnosti. Temu hvalim njegov nos, temu konja, onemu pravim, da je govoril v skupščini, kakor bi rožice sadil, drugemu, da gode, kakor Apolon, in če jim robiš bolj debele, bolje te plačujejo. — Največ pa služim od mladih pesnikov. Ti mi že celo ne dadó miru; pri njih imam to navado, da hvalim zmerom tisto v njih pesmih, kar je najslabšega, in vselej jo pogodim. Posebno rad pa imam enega, ki mi je nanesel že lepo število piščet in pa botilj — on mi je dal tudi tiste bukve, da jih naj pregledam. Ta je še posebno norec, biti če le genijalen, originalen, vedno išče taci misli, ki jih ni imel še nihče. Zdaj hodi, roke na herbtu, po koncu — oči proti nebu zverte, kakor bi zvezde štel. Takrat nosi kako odo v glavi — zdaj pa ima glavo pobešeno, oči v zemljo uperte, kakor bi jo hotel prebosti; pa sem ter tje spenja glavo kviško, kakor kokoš, kedar pije, pa izdihuje — takrat pa godí kako zaljubljeno. — Pa glej ga tam, ravno gre spet k meni.

Sokr. Da bi ga zlodej! Dobro jo je zadel.

Dijog. Nič se ne boj, gledal bom, da ga kmalo odpravim — malo ga pa moram vendar poslušati, da se mu ne zamerim, pa tudi mislim, da ni prišel prazen. Tukaj za sod lezi, pa poterpi malo, precej bo! —

Sokr. Bog daj! moj želodec že ropoče, kakor mlinski kamen, kedar mu pšenice zmanjka — (gre ter leže za sod).

Poet. (priklanjaje se.) Pozdravljen mi bodi, zlatolasi Apolon, (krohota za sodom) ki me vodiš v poezije svete gaje, kjer srebropena Hipokrena —

Dijog. Ne zamerite, prosim, tako nekam hudo mi je po trebuhu in tako se nekaj goni gori in doli, da se bojim —

Poet. Nič ne dé, bom že počakal, saj se mi ne mudí.

(Sokr. za sodom, smola!)

Dijog. Mislim, da se bom moral uleči — prav prav slabo mi je. — Vašega pesoglavca sem prebal, in reči moram, da Aishyl je le muha proti vam.

Poet. Tudi moji prijatelji ga niso mogli prehvaliti — pa na prijatelje ni, da bi se človek zanašal. Tukaj imam zopet ene bukve liričnih pesmi, dovolite, da vam jih le nekaj berem —

Svetla luna, čarno ti rešeto,

Ki sreberno luč na zemljo seješ.

Dijog. A — a-to pa to — samo ret a bilo bi še bolje.

Poet. Ali pa to.

Terdo ah! kakor mečsen

Serce v persih ti leži,

Prej bo pes rad jedel česen,

Kakor me ljubila ti!

Dijog. Kaj tacega pa tudi ni povedal še nobeden.

Poet. Je-lite — da to je kaj novega.

Dijog. Zdaj vas pa zadnjič prav za res prosim, pustite me za zdaj. Jutri pridem k vam in menila se bova o vaših poezijah, kolikor se vam bo ljubilo. Tu imate svojega pesoglavca, pa dobro ga shranite, da ga ne izgubite, ali pa da vam ga kedo ne ukrade. — Škoda bi bila velika! —

Po et. To bi ravno ne dejalo nič, imam ga že prepisanega enkrat. (Iz žepa potegne dve piščeti in dve črni steklenici.) Náte, da se malo pokrepčáte.

Dijog. Hvala lepa! samo bojim se, da mi danes ne bo mogoče užiti ničesar! Z bogom, z bogom!

Sokr. (pride izza soda.) Tako ga je vendar enkrat hudič nesel — hvala bogu! — mislil sem že, da ne bo danes nič z južino.

Zdaj pa ko se pripravlja ta reč, povej mi, kako si prišel do tega soda.

Dijog. To je bilo pa tako. Ko sem bil zapil in zapravlil vse svoje premoženje, in so me pahnili na zadnje izpod strehe, grem enkrat k svojemu kerčmarju, kjer sem bil pustil nar večí del svojega premoženja. In ta mi toži, da mu je počil veliki sod; pri tej priči mi šine dobra misel po glavi — prosim ga, naj mi da svoj sod, saj mu ni več za rabo. Dá mi ga rad, in jaz ga valím semkaj, kjer je zdaj, kakor vidiš, moja palača — kjer delam, kar hočem in smerčim, kar koža derži.

Zdaj so pa najine piške gotove, sediva pa začniva v božjem imenu. Noža in vilic nimam, pa mislim, da bo šlo tudi tako. Tukaj imaš eno botiljo, jaz pa eno, da malo primočiva. Zdaj mi pa tudi ti kaj povej. Ali je vse res, kar piše Platon o tebi? Najbolj mi je bilo všeč, kar si govoril o tistih svojih idejah, ki tam nekje v nebesih prebivajo, in se sprchajajo od vekomaj do vekomaj, kaj tako neumnega še nisem slišal, kar sem živ.

Sokr. Nekaj je že res tega, pa tako neumno je vendar nisem kvasil, kakor piše on. Veš, to ti je križ s temi ljudmi; če jim praviš kaj pametnega — kaj je dolžnost človeška, kako naj živi, da bo prav, to je bob v steno; ko pa začneš kake neumnosti o idejah, o zvezdah, o nebesih, poslušajo me zijaje, kakor bi jim prerok govoril.

Pa glej! solnce je zašlo, tema nastaja okrog, večernica miglja že na nebu — in jaz imam daleč domú.

Dijog. Tedaj — pij!

Sokr. Na zdravje!

Dijog. Na zdravje vseh norcev!

Sokr. Mundus vult decipi — ergo bibamus!

(pojeta:) Pijmo ga, pijmo,

Dokler živimo,

Saj ne dobímo

Norcev več tam!

Literarni pogovori.

IV.

Fr. Levstik.

Virus voco.

1.

Da je življenje žalostno, polno rev in terpljenja, ne vredno da se človek preveč poteguje zanj in svoje serce navezuje nanj, to je bilo že tolikokrat izrečeno z jokom in smehom, popisano s kervjo in solzami, narisano s humorjem in hudičevim oljem, da se sme pač imenovati rešeno vprašanje, dognana resnica. Ali — vsaka reč ima dve strani; stara, navadna, pa resnična beseda! Garrick, sloveči angleški igravec, se je znal neki z eno stranjo svojega obraza jokati, z drugo smijati ob enem. Tako ima tudi življenje dvojen obraz; blagor mu, komur je obrneno vedno jasno, veselo lice, da komaj čuti, le sluti temno, žalostno. Ali tacih izvoljenih je malo; svetijo se kakor redke zvezde na temnem nebu, krog njih pa je tolikanj temneje.

Izveličar je šel enkrat sè svojimi učenci po polji. Na potu najdejo mertvega konja, s katerega splašeni sferfrazjo črni obiskovalci. Ostuden pogled! Učenci se obračajo v stran ter si zatiskajo nosnice. Človekov sin pa se bliža mertvi pari v svojem mirnem veličastvu rekoč: Glejte, lepe, svitlobele zobé! Tako se dá tudi v življenji najti kaj lepega, veselega. Človek mora le znati iskati. Čebela pije med iz rasti... kača pa strup. Srečen, kedór je vstvarjen kakor čebela. Na žerjavici ležé so peli božjo hvalo mučeniki, kakor bi ležali na rožah. Blagor, trikrat blagor mu, kedor je zadobil od stvarnika tako moč. Njemu nima življenje nič strašnega. Po ternji hodi, in glej! rožice se mu rodé pod nogami.

„Žalostno je življenje, to je res; pa možu ni spodobno, žalovati in tožiti; kaj bo s tem bolje? Veseli bodimo, ali pa vsaj delajmo se vesele, da povzdigujemo in podpiramo svoje brate, ki pešajo na poti. Kaj ni to dobro delo?“ — In če mu je celo stvarnik podaril pesmi dar, začne peti sebi in drugim v tolažilo pesem zdaj veselo, zdaj žalostno, vedno pa sladko; in trudni popotnik se ustavi, odloži težko breme, ki mu je gulilo pleča, ter posluša pesem, ki mu mehko boža uho in serce, ki mu zdaj privabi sólzo v okó, zdaj smehljaj na usta.

Ali tak človek ni naš dobrotnik? — Saj mora pa tudi biti sam sebe vesel — svoje zdravosti, svoje krepkosti, svoje dobre volje. V góro gredé se veseli, kako lahko se pojde na óni strani navzdol; ko vidi padati rumeno perje z drevja, tolaži se, pomlad nam prinese zopet mlajše, zelenejše; po zimi mu serce ogréva misel na gorko, zeleno pomlad, ki mora priti in pride, naj še tako žvižga in tuli burja po polji!

„Kaj življenje nima res nič lepega? Glejte! nad vami jasno nebo, krog vas lepa zemlja, polna zelenja, cvetja, šumljajočih potokov in tičjega žvergolenja, polna življenja in gibanja.“

Kak lepa zemlja, kak je nebečka!

In bratje! o pozemskih tacih nebesih,

Ko vstane iz morja zjutraj

Ki vredna so dana biti

Spet solnce, rože cvetejo,

Serafom v dom in svetnikom,

Prepevojo tice . . .

Ne bomo veseli?

On zna uživati lepe božje darove, in ceniti jih po pameti, kolikor je kateri vreden. Ljubezen je lepa reč,

Ljubezen je prava sapica sveta,
Ki v zemljo viharno pihlja nam raj.

Ne brani se je torej pameten mož, saj čuti:

In ko bi ljubezen tu ne cvetela,
Kdo pač bi na revni zemlji prebil?
Ko tertica nam bi serca ne grela,
Kako bi se človek kedaj veselil?

Tako poje; ne bo se pa zato utopil v vinu, in ne bo se dal ukleniti okroglolični devi v sladki jarem, da bi si igrala in norčevala ž njim, poganjala ga z otročje-kričečim glasom zdaj: 'lès sebi!' zdaj zopet: 'od sebe!' kakor se ji ljubi. Dá si naložiti mehki jarem, kedar ga veseli; kedar pa mu je dovolj, otriesne ga ter gre 'ponosno glavo po konci!' svojo pot. On rabi ženske za tó, za kar so najboljše, ker to jim moramo pustiti,

Da one samé nam ur'jo roké,
Da one samé nam gláve vedré.

On ne čepi doma za pečjo; kako bi sicer spoznal življenje?

On skuši pač si kaj po sveti,
Pretehta srečo vse zemljé;
Navaja ga veselje peti,
In žalost terdi mu sercé.

Iz vsega kar vidi in sliši, pije méd, dela pesmi, iz žalosti in veselja, iz smešnosti in neumnosti; pije méd, pravimo, pa tudi nekoliko strupa, kar ga je treba za brambo; kaj nima tudi čebela strupenega orožja? Ne dražite ga torej; ostro želo ima, gorjé mu, komur ga dá pokusiti; serbelo in péklo ga bo, in dolgo mu bo branila oteklina med ljúdi. Mehke so njegove roke, ko objema prijatelja, terdó pa in koščene, ko zgrabi nasprotnika, da mu udje pokajo. Pregarja ga černo sovraštvo, zalázuje ga bleda zavist, ni čudo; ne morejo videti, da je večji od njih ravno za — glavo. Zastonj, smeje se vam v lice ter pravi: Radi bi me, vem, pa me ne boste! —

Ne ubija si gláve s pusto spekulacijo, z nerodovitnimi teorijami, njegova filozofija je kratka, preprosta:

Eno pak potrebno je:
Skerbí zase, ljubi brata,
Dvigni ga, odpri mu vrata
In sodnik naj bo sercé!

To je človek, to je mož, to — je Levstik!

(Dalje.)

S.

Listnica. Istisi 2. lista so nam vsi potekli; tudi tretjega jih imamo le še malo; ker pa še dobivamo naročnike dan na dan, moramo prositi tiste gospode, ki se mislijo morda še naročiti, naj nam le naznačijo svojo željo, pa ne pošljejo še naročilne; če se jih oglasi nekoliko več, bomo dali ponatisniti liste — sicer bi bila izguba prevetlika.

Priložen je konec odgovora Danici.

Priklada 4. listu „Zvona.“

Danici.

II.

Zadnji in najhujši vdarci g. K. pa leté na ubozega ‚Zorina‘. — „Njega zamore res umeti le kakí ‚samarijan‘, šigar veroizpovedanje je čudna zmés iz paganizma in židovstva, pa brez ‚prerokov in preroških obečanj kristijanske blagovesti.“ — Da, še enkrat rečemo, „Zorin“ ni pisan ne za farizeja, ne za levita, njega bo umel le — samarijan. — Od kedaj pa je ‚samarijan‘ gerd priimek, katerega bi se moral človek sramovati? — Kaj pa je samarijan vsemu omikanemu svetu? kaj ga loči od brezserčnega ‚duhovna‘ in ‚levita‘? On je imel serce; serce tudi za nesrečnega brata, ki je bil družega rodu, druge vere. Izveličar ga nam stavi v izgled prave bratovske — kristijanske ljubezni. Kedó naših bralcev se bo sramoval tega imena?

Ne more biti tukaj naš namen, govoriti o delu, katerega imamo še le začetek pred očmi. Čakajmo, kaj bo še iz njega? — Krepko pa in resno moramo odgovoriti g. K. na nekatere reči, ki se ne tičejo umetniškega, ampak moralnega principa.

Kaj je ‚Zorin‘? g. K. nam daje o njem čudno definicijo. Nam se zdi, da ni treba toliko učenih besedi, ne verjamemo, da bi se Zorin sam spoznal v tej podobli. Zorin je, če se ne motimo, človek, nič družega, človek sam na sebi. Ali nam ne sme pisatelj kazati tudi enkrat človeka, rekel bi, golega; ali mu mora v roke dati rojstni, in domovinski list in pričalo, da so mu stavljenе kože? Mi ne zagovarjamo nikakor Zorina, svetovall bi mu sami, naj se toliko ne počá za družih skerbi in bolečine, pa zdaj je pač že prepozno; ne zdi se nam prav pameten človek, da je pa budoben, tega mu nihče ne more očitati — in tisti, ki nam je postavil usmiljenega samarijana za izgled, tisti, ki je dejal: kedor pa izmed vas se čuti čistega, naj pobere prvi kamen — gleda bolj na serce, kakor na rojstni list. Sicer pa naj se potolaži, kedor se pohujšuje nad tem samarijanom, če se ne motimo, pisatelj mu ne bo privoščil dobrega konca, zato se mu ne more podtikati, da vabi bralca, naj posnema Zorina.

Ker ima g. K. enkrat tako misel o Zorinu, ni čudo, da vidi potem vse v napačni luči. Res pravi Zorin v I. pismu: „Še se nam smeje življenje — i. t. d.“ Ali ne sme se vsaka beseda umeti po čerki. Ko bi bil g. K. malo poterpel, pa bi bil videl, kako vživa Zorin življenje; kaj se mora vsaka reč tako na debelo umeti, kaj mora človek precej najhujše misliti, kaj ni družega vžitka omikanemu človeku, kakor tisti, ki ga misli g. K.? Mi ga pa poznamo, in z nami pač tudi naši bralci, ta je: Lepota v naravi in umetnosti. S tem smo prišli na najimenujeje poglavje, katero nam je v tej razpravi najbolj pri serci. Le škoda, da ne moremo tako obširno govoriti o tej reči, kakor bi radi.

Clara pacta, boni amici. Recimo naravnost, brez okollšev: kar se tiče umetnosti, stojimo na čisto drugem stališču, kakor naš nasprotnik. Kar očita v tem oziru g. K. Zorinovemu pisalcu in s tem vsemu Zvonu, treba bi mu bilo od-

govarjati skoraj na vsaka besedo, ko bi nam le prostor pripuščal. — „Kdo zamore, da bi mu rdečica obraza ne zalijala, kdo zamore brati pohujšljivo moljkovanje pred „nebeško Afrodito, . . . ktereje je“ — toda zamolčimo rajši besede, da častitih bralcev ne spečejo? (Slovenecem naj samo povemo, da Afrodita je bila boginja nečistosti pri paganih.)“ — Tako piše od besede do besede g. K.! — Začnimo pri zadnjih besedah; g. K.! rokó na srce, ali vam je bilo res neznano, ko ste pisali te besede, da Afrodita ni bila samo „boginja nečistosti“, ampak, da je bila tudi boginja ljubezni, in sicer vzvišene ljubezni (Afrodite urania, po slovensko: nebeška Afrodita) boginja lepote, ženski ideal? Ali veste, kako govori o njej Sokrates, Platon, in ta menda vsaj nista bila razuzdanca! Ali Vam je bilo res neznano, ko ste pisali te besede, da je bila Afrodita starim umetnikom, in tudi še novim večni predmet, če nam hočejo pred oči staviti, kakor ga gledajo sami, ideal lepega ženstva? Ali Vam je bilo res neznano, ko ste pisali te besede, da ravno Afrodito, o kateri govori Zorin, ima izobraženi svet za nar dragocenejši ostanek, pravi biser starogerške umetnosti, najlepše delo Praksitelovo, ali pa vsaj izverstno kopijo po njem? In Praksiteles je bil tako rekoč stvarnik Afroditnega ideala v gori imenovanem pomenu. Komur so znane te reči, s tem se bomo lahko sporazumeli; vprašamo ga, kedor je videl Mileško Afrodito v resnici, ali pa vsaj v podobi, ali mu je prišla le ena hudobna misel, ali se mu je res izbujala poželjivost, ali pa žalila sramožljivost, ali ga je res pohujševal pogled na pol nage ženske? Če se je pohujševal, milujemo ga, ker prepričani smo, da ni vse v njem, kakor bi imelo biti. Kedor je prišel gledat to podobo s čistim srcem in čisto domišljijo, videl bo pred sabo veličanski umotvor, stermel bo, čudil se mu bo, pa gledal ga s tistim mirnim, čistim veseljem, ki ga uživamo ravno pri umetnosti; če vidi zraven kaj drugega — tega si je sam kriv, ne pa umetnik.

To ni samo naša sodba — čujmo kaj pravi eden najboljših sedanjih nemških lepoznanecv: Lemeke (pop. Aesth. 1870, S. 256.) „Hat der Künstler z. B. die Göttin der Schönheit, so zeigt er uns ein Weib, aber eine Göttin, die hoch über der niedern gemeinen Sinnlichkeit steht, die unsere Verehrung heischt, aber nicht von dem Gedanken der Scham ergriffen ist, wie eine nackte überraschte Schöne, eine Göttin, die nicht Körpertheile vor lüsternen oder neugierigen Blicken verbirgt, da sie weihevollte Stimmung und Anbetung voraussetzt. Die Venus von Melos im Louvre kann uns dafür eine Anschauung geben. Hier ist Hoheit und Herrlichkeit des Wesens in der schönsten Form ausgedrückt. Frei, rhythmisch, schön, mit einem Worte, die ganze Gestalt in unsagbarer Weise.“ Tako piše Lemeke. Da pa to ni kak razuzdanec, ampak resen mož, naj nam kažejo naslednje besede: (S. 50.) „Es kommt in solchem Fall Alles auf die aesthetische Kraft des Künstlers an, auf die Stärke, Reinheit, man könnte sagen, Heiligkeit seines künstlerischen Sinns, aus dem das Werk gezeugt und geboren wird. Wird ein Werk z. B. aus schlüpfriger Sinnlichkeit herausgeschaffen und verwerthet der Künstler dafür auch die schönsten Formen, so ist das Werk trotz des — schlecht verwandten, weil verführenden — Schönen verwerflich. Die Kunst ist herabgewürdigt und die Schönheit zur Dienerin der Lüste gemacht. Wird ein Werk aus reinem Schönheitsgefühl geschaffen, so kümmert es den Künstler nicht, ob Einer oder der.

Andere darin Unsittlichkeit findet, oder unedel sinnlich erregt wird. Der Reine kann ein edles Meisterwerk in Demjenigen zeigen, welches uns von einem Unreinen behandelt, frech, schamlos, abscheulich erscheint.*

Kedor se ne more postaviti na to stališče, ker mu je previsoko, ta naj bi se raji pečal z drugimi rečmi.

Nespametno se nam zdi zahtevati od peščice Slovencev, da naj ustvarijo čisto novo lepoznanstvo, po čisto novih, popolnoma drugačnih pravilih, kakor pa ves svet. Vpraša se, ali hočemo imeti Slovenci umetnost, literaturo, ali ne; če je hočemo, potem se nam bo pač treba učiti od drugih narodov, posnemati, kar je za lepo, večno veljavno spoznal svet. Poglavitna estetična pravila so dognana pač za vselej, dokler bo živel človeški rod.

Pa vernimo se. Zorin torej ni „priklanjal kolén pred paganskim malikom“, on ni „mollil boginje nečistosti“, kakor mu očita g. K. — glédal je le stermé s čistim navdušenjem, rajskim veseljem najlepše delo človeških rok, krono umetnosti, ravno tako, kakor je gledal pozneje Murillovo Madonno; še na misel mu ni prišlo tam, da ima pred sabo pagansko boginjo, tu pa kristijansko mater božjo; prava umetnost ne pozna „veroizpovedanja“, ona ima svoje terdne postave, posnete iz človeškega bitja, katere ravno zavoljo tega niso in ne morejo nikdar biti v nasprotju z moralo. Prava umetnost sama na sebi, brez stranskih ozirov, povišuje in blaži človeka. Rekli smo: prava umetnost, kateri je namen le upodobljenje najvišje, idealne lepote. Če pa ima umetnost druge namene, če hoče le goditi, prilizovati se počutkom človeškim, ali če hoče celo buditi poželjivost, nečiste strasti, kar vidimo, žalibog! tako pogostoma, zlasti pa v novejših časih; take umetnosti ne bomo nikedar zagovarjali, tako umetnost bomo pobijali pri vsaki priložnosti, ter odvracali od nje mladost z besedo in izgledom; najboljši pripomoček k temu pa je, da se ji stavi nasproti prava umetnost.

Dejali smo, da ima umetnost svoje postave, in sicer imajo posamezni njeni deli, posamezne postave, po katerih se mora ravnati umetnik; tako n. pr. ljubi podobarja (plastika) naga telesa, ker po svojem bitju v taci najlažje izrazuje in upodoblja svoje ideale. Naj se nam nikar ne podtika, da pridigujemo nagost, (pri nas je premraz in tudi sicer bi bilo bolje, da se pokrije marsikatera reč!) ali mora se ločiti, če rabi umetnik nagost le zató, da vleče na svojo podobo poželjive ali radovedne oči — in to se vidi iz podobe na prvi pogled take nagosti ne bomo zagovarjali. Če vidi v resnici izobražen človek zdrave pameti, zdravega okúsa tako podobo, ne bo se ustavil pred njo, pa gledal jo z debelimi očmi, zraven pa roke sklepal nad glavo ter se hudoval in pljuval: o glejte no kako pohujšljivo! fejte bodi! mirno pojde svojo pot, češ, to ni zame, to ni vredno mojega pogleda! Kemur pa pri taki podobi precej kri šine v obraz, ta mora res imeti veliko pa — hude kervi! —

Glejmo prve umetnike vseh časov in narodov, stvarili so človeška telesa zdaj popolnoma, zdaj na pol naga, zdaj oblečena, kakor jim je velel genij v persih. Da pustimo stare pagane, glejmo Michelangela, Correggia, Rafsela, Rubensa; prostor nam ne pripušča obširno o tem govoriti; vzemimo le, n. pr. Michelangelo: stvarjenje prvega človeka, kaj bi ne mogel biti Adam malo drugače obrnjen? ali pa celo: stvarjenje prve žene. Kako leži Adam? in pa Eva! Pa kjé

se vidijo te podobe? v sloveči sikstinski kapeli, narejene na povelje papeža Julija II. Ali je bil Michelangelo razuzdanec? kaj pa papež? — ali pa poglejmo podobi: jutranji in večerni mrak na medicejskem spominku ravno tistega umetnika, na eni strani sloni moški, na drugi cvetoča ženska, kakor je prišla iz stvarnikove roke: — „Kdor ima čisto serce, ne bo nikoli na pol nage Magdalene lepo podobo imenoval, ker žali naj nježnišo človeško čednost, ki je odsév božje lepote.“ Tako piše g. K., svet sodi drugače; na pol naga je n. pr. Correggieva Magdalena, pa še nismo slišali, da bi se bil pameten človek pohujševal nad njo; to se ve, da ne smemo tu poslušati suhih, dolgotepih angleških ladies, ki hodijo kakor strahovi z rudečimi bukvami po galerijah in se svojim stereotipnim: shocking! pred vsako podobo, katera ni do vrata v rjuho zavita, izbujaajo posmeh pametnih ljudi; pruderija in tartufferija je ravno tako zoperna, kakor nesramnost; pa kedor pozna svet, bo vedel, kaj si ima misliti pri tej nedolžnosti in sramožljivosti, les extrémes se touchent; bogätemu možu ni treba pri vsaki priložnosti rozljati v žepu z nekimi dvajseticami ali krajcarji: človek se najraji baha z rečmi, ki jih nima. — Kedór se hoče pohujševati po vsi sili, ne bo mu manjkalo priložnosti. Ravno kedor ima zares čisto serce, bo smel gledati lepo, na pol nago Magdaleno, ki vendar ne more biti narejena da bi počutke budila, ker je spokornica, brez vse nevarnosti; če je pa njegova sramožljivost in nedolžnost kakor golobček, ki ga splaši najmanji šum — pa tudi ni vredna bog vé kaj. — Da ne govorimo o Rubensu, ki je res véčasi malo premesen, kaj pa idealni Rafael? glejte njegovo Madonno Aldobrandinsko, ali pa sv. družino, ali bi ne moglo biti dete malo bolj zakrito . . pa čistemu je vse čisto!

Na kratko, kedór se stavi na g. K-ovo stališče, moral bi dosledno požgati vse galerije, opraskati stene najlepših cerkvá — začeti pa v Rimu! Hvalo bogú, da tisti ki jim gré beseda v teh rečéh, ne mislijo, kakor g. K. — Končati moramo, dasi imamo še veliko reči na serci in v peresu. Le še tó: „Zvon“ nima namena pohujševati in pačiti mladine; ravno nasprotno! sam navdušen za vse kar je v resnici lepó in blagó, budil bo in gojil enaka čutila tudi v mladih sercih, živo prepričan, da navdušenje za pravo lepoto je eden najkrepkejih pripomočkov, ki varuje mladost sirovosti, razuzdanosti, popačenosti in dušne gnjilosti! Vi, katerim je izročen blagor mladine, ali poznate njene potrebe? ali Vam je znano, da njen duh hoče hrane? dajte mu dobre, sicer si je bo poiskala, kakoršno dobi. Ali veste, da mladina hoče in mora brati? Če ne vidite vi, mi pa dobro vidimo in vemo, kaj bere mladina moškega in ženskega spola skrivaj pred vami, ker se vas boji, ker do vas nima zaupanja! Mladina je polna življenja, sè suboparnimi rečmi je ne boste privabili; pravi pedagog ne bo hotel delati iz vsacega mladeniča sv. Alojzija, iz vsakega dekleta sv. Uršule ker ve, da ne gré; kedor pa hoče preveč doseči, ne doseže ničesar. To si dobro zapomnimo.

„Zvon“ bo ostal na stališči, katero spozná za pravo, drugače ne more; izhajal bo, dokler bo volja njegovih naročnikov — če ga pa ti popusté, ker jim ni po volji, nič ne dé — pa pišite vi, mi bomo pa brali!

Na Dunaji 14. februarja 1870.

J. Stritar,

Zvónov vrednik.